บ้านนอก.คอม
www.kroobannok.com

พิพิธภัณฑ์บ้านปากน้ำ (บุ่งสระพัง)

นำเสนอเมื่อ : 17 พ.ย. 2552

พิพิธภัณฑ์บ้านปากน้ำ (บุ่งสระพัง)
แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเมื่ออดีตกาล

พิพิธภัณฑ์บ้านปุ่วกน้ำ แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเมื่ออดีตกาล ตั้งอยู่ที่วัดปากน้ำ(บุ่งสระพัง) ตำบลดุลาย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี บนเส้นทางกิโลเมตรที่ ๑๑

พิพิธภัณฑ์บ้านปากน้ำ รวบรวมจัดแสดงเครื่องใช้เครื่องมือในครัวประกอบอาชีพของชาวบ้านลุ่มน้ำบุ่งสระพังของบ้านมาก เนื่องจากมีสายน้ำสายหนึ่งแยกตัวออกมาจากแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ ๕ กิโลเมตร ทอดตัวเข้ามาในบริเวณหมู่บ้าน เรียกว่า "บุ่งสระพัง"
ดุลมไปด้วยพื้นรูปลายนานาชนิด ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงโดยอาชีพแม่น้ำมูลและบุ่งสระพัง ในการประกอบอาชีพมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์กาล

ดอมาไดมีกิดการขุดพบมานออกจากบริเวณบุ่งสระพัง เนื่องจากพระเกิดจากการที่น้ำท่วมบอย ทำให้ชาวบานไมและชวกที่จะตั้งพหมู่บานอยู่อาศัยในบริเวณริมน้ำ จึงพบพออกจากที่ดุ่มหนีน้ำขึ้นสู่ที่ดอน อันเป็นสถานที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน การย้ายหมู่บ้านจากบุ่งสระพังมาตั้งอยู่ในตำแหน่งปัจจุบัน น่าจะเกิดขึ้นพร้อมกับย้ายตำบ้านมดแดงไปตั้งมั่นที่ท่วยแจระแมก่อนจะย้ายหนีน้ำอีกครั้งไปสวางเมืองขึ้นที่ตอยู่ปัง

นักโบราณคดีเชื่อว่า บริเวณบุ่งสระพัง แหล่งชุมชนโบราณซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านปากน้ำแต่เดิมนั้น เป็นที่ชุมนุมการคมนาคมอีกแห่งหนึ่งของลุ่ดนในภูมิภาคนี้ และน่าจะเป็นแหล่งที่เป็นศูนย์ร่วมของชุมชนหลากหลายเผ่าพันธุ์ที่ไกยกันย้ายเข้ามาอยู่อาศัย หมุนเวียนสลับกันไปมีความเจริญรุ่งเรืองสลับกับความถดถอย

หลักฐานการขุดคนทางโบราณคดีที่บริเวณวัดป่าพิพิณเณศวร ขุดออดนโบราณวัตถุที่ขุดและเก็บรวบรวมจากการสำรวจโบราณคดีตามโครงการเรือนป่าบุ่ม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒ ซึ่งโดยนพชัยฐานุศาสตร์ยืนยันว่าเป็นโบราณคดี และประวัติศาสตรตามแหล่งสาคาๆ รวมทั้งวัดโพพระพุทธสาดุ,และสาสนาอื่นตามลุ่มแม่น้ำมูล

หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลจนถึงบุ่งเขื่อม โดยเก ราวหเห็นชัดแบบมีมา คณะอุวิจัยกำหนดอายุราวหเห็นชัดดังกลาว ราว ๒,๕๐๐ ปี มาแลวเหตุผลโบราณคดีก่อนประวัติศาสตรมากนกเหลือง อายุราว ๕๐๐–๘๐๐ ปีก่อน ค.ศ. แหลงโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในแจปูปามมุงมะแลง อำเภอวารินชำราบ อายุ ราว ๕๐๐–๘๐๐ ปีก่อน ค.ศ.เป็นต้น

สวนหลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร จนถึงการตั้งเป็นชุมชนนั้น พบอยู่ทั่วไปตามลุ่มแม่น้ำมูลมีอายุราว ๑๒–๑๑ ศตวรรษที่ผ่ามา แหลงโบราณคดีจุดประวัติศาสตรรุนเกาที่สุดพบมากบริเวณวัดอุเชาเกว บานสะพือเหนือ ในเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร

สำหรับหลักฐานที่แสดงวาบานปากน้ำเป็นชุมชนโบราณมุงสระพัง เนื่องจากบริเวณวัดป่าพิพเณศวร บานปากน้ำ ตำบลดุลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบราชธานี มีวาการขุดพบพระพิพเณศวรประติมากรรมหินทราย ศิลปะขอม ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ อายุประมาณ ๑,๑๐๐ ปี เครื่องปั้นดินเผา เสมาหินทราย พระพุทธรูปหินทราย ยุคทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อายุประมาณ ๑,๒๐๐ ปี เป็นต้น

จากหลักฐานข้างต้น นักโบราณคดีเชื่อว่า บริเวณดังกลาวเป็นที่ชุมนุมการคมนาคมอีกแหงหนึ่ง เป็นผลทำให้ศิลปวัฒนธรรมสมัยกอนเมืองพระนคร และสมัยเริ่มแรกของเมืองพระนคร ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ลมายจนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ แพรกระจายออกไปในภูมิภาคนี้ การอพยพผู้คนเข้ามาตั้งชุมชนอีสาน โดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มน้ำมูล
นักโบราณคดีเชื่อว่าเริ่มมาตั้งแตสมัยกอนประวัติศาสตร โดยพบหลักฐานราวหินขัดแบบมีบา ซึ่งเป็นเครื่องมือของมนุษยในยุคกอนประวัติศาสตร

วัฒนธรรมยุคอาณาจักรเจนละ(ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑- ๑๒) ซึ่งเขมรสมัยก่อนเมืองยุคเมืองพระนคร กษัตริย์เขมรแยกตัวออกมาจากอาณาจักรฟูนัน สร้างเมืองขึ้น ซึ่งต่อมากษัตริย์เจนละก็สามารถยึดครองฟูนันได้ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อิทธิพลของพราหมณ์ยุควัฒนธรรมเจนละนี้ เป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นปกครอง แต่ไม่เป็นที่นิยมของหมู่ชนพื้นเมือง

ในชวงกษัตริยยุคเจนละมีปูชนิยพลในอีสานที่สำคัญ คือ ศิลาจารึกสองหลักพบที่บริเวณบานคันเทวดา อำเภอโขงเจียม อุบลราชธานี ศิลาจารึกที่ปากโดมน้อย ศิลาจารึกที่เข้าพุหมาใน และศิลาจารึกที่วัดสุปัฏนาราม ระบุว่าจารึกขั้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นของเจ้าชายจิตเสนกุมาร กษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรเจนละ พรรณนาถึงการปราบปรามหัวเมืองนอยใหญ และเป็นการประกาศความยิ่งใหญเหนือดินแดนปากน้ำมูล
ตอมา อาณาจักรเจนละแตกออกเป็น ๒ สาขา คือ เจนละบกทางเหนือ และเจนละน้ำทางใต ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ อิทธิพลของเจนละในอีสานจึงออนกำลังลง และสิ้นอำนาจลงในที่สุด

ยุควัฒนธรรมทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕) ภายหลังอาณาจักรเจนละเสื่อมอำนาจลงวัฒนธรรมทวารวดีมีพื้นฐานพุทธศาสนาจากอินเดีย ซึ่งศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองอยู่ที่ภาคกลางของไทย เริ่มเข้ามามีอิทธิพล
และได้รับความนิยมแพรหลายเกือบทั่วทั้งอีสานอยางรวดเร็ว สำหรับบริเวณวัดป่าพิพเณศวรมีการพบเสมาหินทราย อันเป็นศิลปะยุคทวารวดี และพบพระพุทธรูปหินทรายนาคปรก ศิลปะยุคทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อายุประมาณ ๑,๒๐๐ ปี
ภายหลังอาณาจักรเจนละเสื่อมอำนาจลง พระพุทธศาสนายุคทวารวดีก็เขามารุงเรืองแทนที่

วัฒนธรรมเขมรยุคเมืองพระนคร(ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕–๑๘) หลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ทรงรวบรวมอาณาจักรเจนละบกและเจนละน้ำเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ แล้ว กษัตริย์เขมรอีกองค์หนึ่งได้สร้างเมืองพระนครขึ้นราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕
และตั้งแตนั้นมาอำนาจเขมรเมืองพระนครก็ได้แผปกคลุมไปทั่วอีสานอีกครั้ง
หลักฐานโบราณวัตถุ บริเวณวัดป่าพระพิพเณศวร เชื่อวาน่าจะเป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณในอาณาจักรเจนละมาก่อน เพราะมีการขุดพบพระพิพเณศวร์หินทราย อายุประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๑๓ ในบริเวณดังกล่าวด้วย
นอกจากนั้น ยังพบบอน้ำผุดอยู่ในดงเจาปู่ ทางจากบริเวณวัดป่าพระพิพเณศวรไปราว ๑.๕ กิโลเมตร ซึ่งตรงกับหลักฐานการสรางเทวสถานตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ วาเป็นบอน้ำศักดิ์สิทธิ์ เชน ที่ปราสาทวัดภูในประเทศลาว

และในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ยังมีรายงานการขุดพบโคอุสุภราชหินทราย ซึ่งเป็นวัวพาหนะของพระอิศวร ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ อายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ที่บริเวณข้างวัดป่าพระพิพเณศวร ไปทางทิศตะวันออก (ปัจจุบันเป็นพื้นที่ชาวบานรอบวัด) และได้มีการขายทอดตลาดไปยังนักเลนของเกาในจังหวัดอุบลราชธานี

ภายหลังสิ้นสุดเขมรยุคเมืองพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๓ เป็นต้นมา ได้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนเข้าสู่บริเวณลุ่มน้ำมูลอีกครั้ง
การอพยพครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๒๒๓๑ เมื่อเวียงจันทนเกิดจลาจล ทานพระครูโพนสะเม็กผูเป็นที่เคารพนับถือของชาวลาวได้อพยพผูคนราว ๓,๐๐๐ คนพรอมเจาหนอกษัตริยและพระมารดาผูเป็นมเหสีของเจาเวียงจันทนที่ถึงแกพิราลัยกลางจลาจลครั้งนั้น หนีภัยไปอยู่ในเขตเขมร
ตอมายายมาที่จำปาศักดิ์และตั้งเจาหนอกษัตริย์ขึ้นเป็นเจาปกครอง มีเขตแดนตามลำน้ำมูลเชื่อมระหวางอุบลราชธานีถึงศรีสะเกษ

การอพยพครั้งที่สองเกิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๒๓๑๓–๒๓๑๙ เมื่อประชาชนอีกกลุมหนึ่ง สืบเชื้อสายจากนครเชียงรุง แสนหวีฟ้า ภายใต้การนำของเจ้าพระตา เจ้าพระวอ ได้อพยพมาตั้งรกรากในเขตบานดอนมดแดง และตั้งเมืองอุบลราชธานีขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. ๒๓๒๐
การอพยพใหญทั้งสองครั้ง ทำให้เกิดการผสมผสานระหวางชนชาติในดินแดนอีสาน รวมไปถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ศิลปวรรณคดีตามลุ่มแม่น้ำมูล

บริเวณบานปากน้ำ บุงสระพัง จึงเป็นแหลงชุมชนแหลงหนึ่งที่ประชาชนเขามาพักอาศัยตั้งแตบรรพกาล เนื่องจากเป็นสถานที่เหมาะแกการเขามาตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัย ต่อมาได้กลายเป็นศูนยกลางการคมนาคมของภูมิภาคนี้ เนื่องจากบริเวณดังกลาวเป็นที่ราบลุ่มลงสูแมน้ำมูลจนถึงหาดทราย น้ำไมลึก เหมาะสำหรับลงสูแมน้ำได้สะดวก
มีการคมนาคมเชื่อมตอได้หลายตาน ในขณะเดียวกัน อีกสวนหนึ่งของแมน้ำก็มีแหลงน้ำ แยกตัวออกจากแมน้ำมูล ซึ่งอุดมสมบูรณด้วยพันธุปลานานาชนิด
เหมาะสำหรับทำการเกษตร

พิพิธภัณฑบานปากน้ำ จึงเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเมื่ออดีตกาลที่สำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมมนุษย์ในอดีต